I. N. J.

DISPUTATIO MEDICA INAUGURALIS

exhibens

HISTORIAM DE RUPTURA LIENIS,

Quam

VOLENTE DEO

Authoritate & Consensu Facultatis Medicæ

IN PERANTIQUA GERANA

SUB PRÆSIDIO

VIRI *Nobilissimi, Excellentissimi atq; Experientissimi,*

DN. JOANNIS PHILIPPI EYSELII, MED. D.

Anatom. Chirurg. ac Botanices Prof. Publ. Ordinarii, Facult. Med. Assessoris gravissimi, P. L. C.

DN. PATRONI & PROMOTORIS SUI ÆTERNUM DEVENERANDI,

PRO LICENTIA

Summos in Arte Medica HONORES, INSIGNIA ac PRIVILEGIA DOCTORALIA, more Majorum solenni ac legitimo capessendi

Publicæ Eruditorum ventilationi submittit

MICHAEL VANSELOW,

Stolpâ Pomeran. & Physicus Circuli Arnswaldensis,

IN AULA COLLEGII MAJORIS

Ad diem 8. Septembr. Styl. Vet. Anno M. DC. XCVI.

ERFORDIÆ, Prelo MÜLLERIANO.

GENEROSISSIMIS, EXCELLENTISSIMIS, AMPLISSIMIS, NOBILISSIMIS, NEC NON DOCTISSIMIS DOMINIS,

DOMINIS DIRECTORI,

Cœterisq;

STATIBUS

CIRCULI ARNSWALDENSIS,

DOMINIS PATRONIS AC PROMOTORIBUS SUIS SUMMO HONORIS AC OBSERVANTIÆ CULTU PROSEQUENDIS

in Gratitudinis tesseram

Hancce

DISPUTATIONEM INAUGURALEM

dicat, dedicat & consecrat

AUTOR.

GENEROSISSIMI, EXCELLENTISSIMI, AMPLISSIMI, NOBILISSIMI, NEC NON DOCTISSIMI DOMINI,

DOMINI PATRONI.

Erè prudenterq́ sapiens Romanus nominat ingratum, qui beneficium se accepisse negat: Ingratum, qui dissimulat: Ingratum, qui non reddit: Ingratissimum, qui oblitus est. Non affero, quas ipsa dictitat natura, causas, & expressit optimus Præceptor pessimi Neronis. Illud publicè profiteor: à nota hominis ingra-

grati, (cujus nomen etiam abhorreo, in aliis detestor) nullam superesse mihi excusationis speciem, si vel dissimilem, vel negem, vel oblivione deteram collata vestra, EVERGETÆ, *in me beneficia. Septennium effluxit cum munus mihi ordinarii vestri contuleritis Medici, quod adhuc gratò agnosco animò; sed nihil habeo, quò id remunerare queam; Hujus loco mea offero officia nocte dieq; promptissima paratissimaq;. Et hæc quoque causa, quare* VOBIS VIRI GENEROSISSIMI, *hanc meam Inauguralem inscripserim Disputationem, etiam atque etiam rogans, ut levidense hoc benevola accipere velitis manu, & me, ut hactenus, vestrò dignari pergatis favore. De cætero DEUM immortalem implorando, ut Vos Vestrasq; Generosissimas & Nobilissimas Familias salvos & incolumes Nestoreos jubeat vivere annos, ex intimis cordis penetralibus precatur*

HUMILLIMUS VESTER

MICHAEL VANSELOW.

HISTORIA.

Nnus jam volvitur Octavus cum Annæburgi, oppido non procul à Wittenberga dissito, sectioni fæminæ violentâ & subitaneâ morte peremptæ interessem. Ea videbatur primum è læsionibus capitis extincta; nullibi enim nisi in hoc plagæ & vulnera reperiebantur; Eôdē tamē apertô, causa tàm subitaneæ mortis apparebat nulla; Hinc meritò reliqvi inspiciendi erant ventres, licet nullibi ne quidem sugillationis vestigium compareret, præter quod abdomen insigniter turgeret; Hoc igitur, ut etiam de suspicione ingravidationis constaret, aperiebatur, & ecce totum sanguine extravasato, sed prorsus fluido scatebat, cujus extravasationis originem inquirendo, reperiebatur Lien in multas partes totaliter disruptus & qvasi laceratus, ut etiam transitus digitis ubivis pateret; nondum

tamen adeò gravis læsionis causa apparebat ibidem: Reliqva enim abdominis salva erant & prorsus illæsa; sed remotô sternô occurrebat costa sexta sinistri lateris introrsum fracta, unde à forti percussione rupturam istam visceris vicini inductam esse, demum constabat. Eventus qvidem insecutus ipsemet testabatur de lethali prorsus læsione interim tamen operæ me pretium facturum credidi, si in ejusmodi rupturas insolitas viscerum & præcipuè Lienis; à qvibus nimirum causis oriri, qvomodo dignosci, & utrū aliqvando curari vel præaveri qvocunq; modo possint, aliqvantis per inqvirerem. Faxit DEUS feliciter!

RESOLUTIO.

§. I.

PAtet ultro, qvod læsio præsens lienis ad Morbos unitatis solutæ vel solutionis in unitate pertineat; Erat enim Ruptura, divisio & dilaceratio visceris membranosi, spongiosi, fibrosi & glandulosi, eaqve ab objecto extrinseco & violento inducta.

Ea est conditio partium omnium mollium ab osseis & cartilaginosis peculiaris, qvod à rebus qvibuscunqve distendentibus nimium aut contundentibus, si cedere iisdem amplius neqveunt, rumpantur, dilacerentur, duriora verò frangantur; Nec erat ruptura exigua

gua aut fissura solùm, sed dilaceratio in multas partes, tantos hiatus, ut duorum, imò trium digitorum transitum permitterent. Vidit *Tulpius L. 11. Obs. 29.* Lienem qvoq; disruptum, sed tantum in concava ejusdem parte. In fœmina Lignizensi baculo extincta Lien ostendebat fissuras tantùm in gibba; Et in alio Lüzensi in cava parte referente *Excell. Bohn. de Lethal. Vulner.*

§. II.

Contingit ergo læsio tanta Lieni potissimum, organo, si ullum aliud, ad rupturas tales aptissimo, ut mirari sæpius subeat, qvare non freqventius observentur à Medicis præter illas, qvas videre licet apud *Tulpium L. 2. Obs: 29. Fontanum in Vesalii Epit. p. 21. & Excell. Bohnium in Lethal. Vuln. Exam.* Nec dubito similes etiam in Hepate Lieni qvoad substantiam & texturam analogo, fieri interdum, licet hactenus nulla exempla audiverim, præter qvod *Glissonius* aliqvando in gibba qvorundam jecinorum parte rimas & hiatus viderit uti meminit in *Anat. Hepat. Cap: XI.* Vesiculæ tamen felleæ rupturam observarunt *Salmuth. Cent. 1. Obs. 3. Bertinus L. 12. Cap. 14 Benivenius Cap. 110. & Frid. Hoffmann. Meth. Med. L. 1. cap. 20.* Reliqva autem viscera e. g. Ventriculum, intestina, vesicam urinariam &c. ab hoc periculo vindicat substantia magis membranosa musculosa, utpote qvæ texturâ fibrarum solidiore, densiore, etiam fortissimis distensionibus & contractionibus sufficiunt, indeqve motibus animalibus perpetuis vacant. Evenit certè non rarò, qvod ventriculi & Diaphragmatis regio gravissimè percutiatur, adeò, ut etiam subitò extingvantur læsi, uti videre licet apud *Schenck. L. 3. Obs: 128. Bohn. l. c.* nunqvam tamen Ventriculi aut intestinorum ruptura fuit

obser-

obſervata absq; præcedente eroſione vel vulneratione, qvalis contigit puellæ *apud Fernel. Barthol. L.5. c.9.* Neqve exinde Veſicam urinariam á retenta urina vel etiam ictu facile rumpi poſſe credo, licet in vulgus perhibeatur. Judicant etiam periti, veſicam urina nimis diſtentam & in ſublatione oneris gravioris, caſu ab alto, vel contuſione violenta diffringi & rumpi poſſe, ſed deficiunt hactenus exempla in hominibus notata: In bove qvôdam ſaginationi deſtinatô eandem disruptam eſſe ſcripſit *Ledelius ad Ephem. Collect.* Poſitô, qvod præ intempeſtivo pudore urinam diutius retineant, & ſibi exitium accerſant, id non ſtatim rupturæ veſicæ adſcribendum videtur.

§. III.

Aliter res ſe habet cum partibus corporis tenerioribus, membranis, fibrilis & vaſculis membranoſis, qvæ ſæpius etiam levi injuriâ rumpuntur, indeq; etiam non ſemper cum vitæ periculo. Qvoties rumpuntur peritonæum in herniis, ligamenta in prolapſu uteri, vel inteſtini recti, vaſa lymphatica vel lactea in Hydrope, ſanguinea in caſu ab alto &c. De qvibus exempla collecta vid. apud *Bonet. in Sepulchret.* Ipſam Venam Cavam in qvodam, qvi ex alto lapſus, ruptam refert *Jacobus Sylvius Obſervatorum* in variis corporibus ſecandis.

§. IV.

Sed mirari etiam qvis poſſet, cur viſcus Lienis molle, fungoſum & pendulum tam facile rumpatur, cur non potius ictui ceſſerit; niſi ejusdem ſtructura, figura, ſitus & connexio accuratius reſpiciantur. Licet enim non ſit viſcus parenchymaticum è ſangvine concreto & vaſis tantum circumfuſo generatum, uti Veteri-

bus

bus videbatur, tamen propter texturam merè fibrosam, vesiculosam & glandulosam injuriis ejusmodi sufferendis nullô modô par esse apparebit. Constat certè totum Lienis corpus fibris & filamentis tenuissimis minus concavis, neqve ab arteriis, venis aut nervis, sed ipsa interiori tunica propagatis, identidem sibi per transversum & longitudinem occurrentibus mirè inter se instar retis complicatis & circa membranas qvoq; bifurcatis, qvæ à rupturis nullibi sunt immunes.

§. V.

His fibrillis cohærent & veluti apum favi interponuntur cellulæ membranosæ atq; tenuissimæ angulosæ, a tunica interiore visceris productæ & expansæ, indeq; ruptioni oppidò obnoxiæ, uti manifestè videre licet, qvando injectâ per arterias aqvâ, sangvis probè eluitur, dehinc ligatâ venâ per arteriam inflatur & exsiccatur.

§. VI.

Qvid dicam de arteriis & venis innumeris per membranas & vesiculas ubivis disseminatis & contextis: Triplici vel etiam qvadruplici & pluribus ramis insignioribus Arteria ingreditur in homine Lienem, qvi productis hinc inde surculis numerosissimis ad modum ferè caudæ eqvinæ partim intra tunicas visceris, partim intra glandulas mox notandas absumuntur & terminantur. Hos comitantur præterea tot tubuli Venarum in Liene præcæteris ampliores, qvoad tunicam tamen ibidem simplicem tenues admodum: Notatu enim hic valdè dignum est, tunicam exteriorem & crassiorem venarum propè ingressum Lienis statim in ipso limine abire in tunicam ejus interiorem, quæ vasorum involucrũ efficit, altera interna & tenuiore ramificationibus solùm

 relicta.

relicta, Taceo nervos & vasa lymphatica in Liene exoriunda, de quibus quidem dubitarunt *Glissonius Anat. Hepat. Charleton Oecom. Animal. p. 191. Wartbonus in Adenograph. & alii:* Eadem tamen nunc evincunt satis autopsiæ in brutis, præcipuè quando canes per aliquot dies sola aquâ nutriuntur, dehinc suffocantur, & vasa sanguinea, circa Lienem citò ligantur, De quo uberius legatur *Frid. Ruysch de Vasis Lymphat. Diemerbrock Anat. cap. de Liene Sylvius Disput. Med. V. Bohn. Circul. Anat. p. 292. Riverius Disput. de Vita Agrest. sanitate.*

§. VII.

Sed his omnibus vasculis præcipuè nervis forsan arctius cohæreret & ab injuriis ejusmodi extrinsecis se defenderet Lien, nisi circa eorum, præcipuè arteriolarum fines aspergerentur corpuscula nova, rara, laxa, fungosa & friabilia, quæ Veteribus etiam propter mollitiem & friabilitatem sub specie sanguinis congrumati imponebant; Glandulæ nimirum conglomeratæ & vesiculares per universam visceris compagem dispersæ, & uvæ quasi botrum æmulantes, prout easdem primum observavit *Curiosissimus Malpighius de structura Viscerum & Wartbonus in Adenograph.* Nunc verò cuivis Anatomico facilè patent, non solum in corporibus morbosis ex obstructionibus Lienis defunctis, sed etiam in belluis, canibus, ovibus, bovibus, sola visceris dilaceratione, vel quod curiosius artificiosa prius eluitione. *Conferatur Excell. Bohn. in Circul. Anat. & Blancard. in Anat. Reform.*

§. VIII.

Eum propterea in finem Conditoris sapientissimi solertia viscus tam nobile & fragile tamen prospexit insuper

ſuper duplici membranâ; Exteriore ſatis validâ à peritonæo propagatâ, quæ veluti marſupio communiter totum viscus comprehendit; Et interiore longè tenuiore & rarâ, quæ etiam aërem per vaſa inſpiratum facilè tranſmittit, imò ab eodem rumpitur; multò minus ullô modô reſiſtere poterat ictui, modò extrinſeca membrana gravius fuerit læſa.

§. IX.

His accedit figura Lienis oblonga, interius ſima, exterius verò quâ coſtas ſpectat gibboſa, & in Homine in primis ſecus ac in ullo alio animali, craſſa, oblonga & rara. Hinc graviter percuſſa parte gibboſa, non poteſt, quin à parte concava recedat & cedendo nimium propter figuram oblongam graciliorem transverſim potisſimum rumpatur, uti in noſtrâ obſervavimus; ſi figuram obtinuiſſet undiq; rotundam, felicius proculdubio percuſſionibus reſiſtere valeret.

§. X.

Eô prætera locô ſitus eſt Lien ut injuriis ejusmodi externis reſiſtere haud queat, hæret enim in Hypochondrio ſiniſtro immediatè ſub coſtis, ibidemq; quoad partem gibboſam cohæret diaphragmati & reni ſiniſtro, quoad concavam omento & Ventriculo; Ex quo fieri nequit, quin percuſſis, imò fractis in ea regione coſtis viſcus ſubjacens, & propter connexionem cedere neſciens, graviter lædatur, quod æque forſan pulmonibus, Ventriculo, contingeret, ſi eôdem modô cohærerent, percuſſis ſæpius eorum regionibus; de quibus tamen nullibi inter tot obſervationes reperire hactenus licuit exemplum.

§. XI.

Gravissima autem facta hic erat percussio, adeò, ut etiam costa sexta prorsus fracta videretur, eaque securi, (utrum verò acuta vel obtusa ejusdem parte, propter absentiam latronis ignoratur) utraque tamen parte fieri potuit contusio tanta, ut primum costa & de hinc subjacens viscus oblongum, laxum, & friabile diffringerentur. Sic Adolescens ille quatuordecim annorum *apud Tulpium* tantùm per jocum & inter ludicra puerilia ab alio procul dubio puero minus robusto scipione fuit percussus, nihilosecius cum lethali Lienis ruptura; Et *Maritus* ille *Lignizensis*, cujus meminit *Excell. Bohn. de Vulner. Lethal.* tantùm baculo mediocri uxoris Hypochondrium sinistrum percusserat, quæ tamen post horulam extinguebatur. Ita enim evenire necesse est, ut corpora quæcunque etiam duriora si fortiter percutiantur, & resistere vel cedere ad minimum nequeant, frangantur, uti in fracturis Cranii, crurum, aliisque totô die observatur.

§. XII.

Eandem rupturam adjuvare potuit turgescentia visceris à sanguine & spiritibus. Erat enim occisa aliàs mediæ ætatis plethorica & virago, in qua Lienem propter infinita vascula sanguinea & compagem cellularum sanguine arterioso & spirituoso turgescere oportuit, idque præcipuè post cœnam & inter dormiendum, tempore digestionis universalis, quô percussor miseram nostram trucidaverat: Patet ejusmodi turgescentia evidentissimè, quando canibus ligatis licet arteriis & venis Lien extirpatur &

san-

ſanguis cum admiratione erumpit floridus ac ſpirituoſiſſimus.

§. XIII.

In aliis ſubjectis caſu occurrere poteſt tumor ipſius viſceris obſtructionibus & flatibus in veſiculis collectis & incluſis; Quando nimirum Lienem duriorem, ſcirrhoſum, vel flatibus ſolùm turgidum inclementius comprimi contigerit, idemque ſive propter duritiem, ſive ſolùm flatus incarceratos cedere nullatenus queat, neceſſum eſt ut per ſe & propter flatus compreſſos disrumpatur, ubicunque flatibus erumpendi ſpatium datur. Docent id hodiè experimenta phyſica, ubi aër arctius quàm par eſt, corporibus etiam ſolidiſſimis incluſus & incarceratus, eadem tamen beneficio elaſticitatis ſuæ rumpit & diffringit, quandocunque erumpendi anſa datur, qualia plurima *vid. in colleg. Experim. Excell. D. D. Vateri* e. g. quando hôc modô rumpuntur ſæpius vitra ▽ repleta, marmora aliaque quando ſuperveniente frigore pori liquorum condenſantur & aër arctius includitur: Quando vitra anaclaſtica ab incluſo aëre in pulverem minutiſſimum rediguntur, ſi fractâ ſolùm extremitate aëri exitus datur. Ex quo fundamento *Nicolaus Letterus Oenopola Amſtelodamenſis* vitra plurima ſolâ voce ſonora rumpere norat, de quo legatur *Morhoffius* de ſcypho vitreo per ſonum fractô.

§. XIV.

Et hanc eruptionem conglomerati aëris præcipuam cauſam eſſe dixerim, quod percuſſus licet extrinſecus Lien, non tamen in parte gibboſa, ſed ſima potiſſimum & frequentius rumpatur, uti contigit

puero illi & textori apud *Tulpium*; Illique cujus mentionem ante è *Bohnio* fecimus, quando extrinsecus percutitur Hypochondrium, necessariò subjacens commovetur aër fortius ad interiora, maximè autem visceri ipsi inclusus, idque quando inter tot anfractus exitum tàm subitò invenire nequit, quam facillimè interiora dilacerat.

§. XV.

Ex his omnibus verò cuivis satis patere arbitror, quam ridenda, imò prorsus detestanda fuerit cura Empyrici cujusdam apud *Hieronym. ab Aquapendent. Operat. Chirurg.* qui Lienes à scirrho induratos malleo percuti jussit; quam tamen Eques quidem Melitensis, referente *Boneto in Sepulchret. L. 3. s. 17. obs. 18.* passus est hôc modô institutam: Extensô nimirum ægrô in mensa chartâque mundâ Lieni appositâ securis aptabatur subtilissimâ acie prædita, quæ totis viribus bis terve percutiebatur, quousque ab ictu dolor maximus percipebatur, & chartâ illæsâ permanente scirrhus in duas partes diffissus, tactu percipiebatur: Quam etiam *Hercules Saxonia Prælect. Pract. p. 2. cap. 28.* celebravit, sed meliori jure exploserunt *Cardanus L. 8. de varietate rerum cap. 44. Massar. L. 3. Pract. c. 17. & Riolanus L. 2. Enchirid. Anatom. c. 26.* Quantò enim fragilius durum est molli, tantò facilius hâc ratione dilacerabitur Lien scirrhosus, aliàs per naturam friabilis, cum fatali prorsus eventu, quem à Medico causari impium & damnosum est.

§. XVI.

Sed notatu valdè dignum, quod regio Hypochondrii sinistri in nostra occisa, licet tàm graviter percussa, ut

ut costa subjacens frangeretur, quoad integumenta prorsus tamen illæsa manserit, quale quidem etiam *Tulpius* & *Fallopius* observarunt locis citatis: Procul dubio, quia cutis & musculi meris fibris mirificè contextis & glutine quôdam irrigatis constant, quæ ubivis cedere ac recedere possunt, secus ac viscera ejusmodi fungosa, friabilia; Undę etiam Pulmones, Ventriculum, intestina, uterum, &c. licet eôdem modô graviter percutiantur sæpius, nunquam autem disrumpi antea observavimus.

§. XVII.

Sed magis, adhuc mirum quod ab ictu tantô & quidem securi factô nullum vestigium, ne quidem sugillatio, vel flavedo apparuerit: Hujus autem causa, apparebat abdomine fœminæ apertô, quod totum sanguine fluido repletum reperiebatur: Quoniam enim ruptis in Liene vasis sanguineis majoribus sanguis confertim effluxit in cavitatem abdominis, necessariò sanguis etiam intercutaneus eò omnis fuit derivatus, ut in poris cutis, quamvis graviter contusis restitare ne quicquam potuerit; quod tamen in sugillationibus vel vexationibus fieri possit, tàm notum, quàm quod notissimum.

§. XVIII.

Quod autem sanguis iste copiosus in abdomine reperiundus, tàm fluidus nec grumosus fuerit, id copiæ potissimum lymphæ, quam ruptis simul tot vasis lymphaticis Lienis & vicinarum partium extravasari necessum fuit, tribuendum arbitror. Erat aliàs plethorica vel potius phlegmatica, uti post mortem videbatur.

Cui

Cui accedit, quod ſanguis è Liene vulnerato erumpens communiter dilutior reperiatur, non quod ſcoriæ ibidem melancholicæ ſanguineæ ſecernantur, (nullus enim locus ibidem ſecretionis vel collectionis reperitur) ſed quod ſpiritib9 animalibus per nervos copioſiſſimos eò corrivatis, largiſſimè perfundatur & reſolvatur.

§. XIX.

Atque larga hæc optimi & ſpirituoſisſimi ſanguinis extravaſatio etiam cauſa mortis præcipua fuit. Conſiſtit nempè vita noſtra fundamentaliter & radicaliter in ſanguine, unde unicè & proximè aura ſeu ſpiritus vitalis, author & director omnium motionum vitalium reſtituitur & redintegratur continuò: Hôc igitur ceu fonte deſtructô vel ſublatô, tollitur neceſſariò omnis vita; & absquè hoc pabulo & fomite ne momentum quidem durare poteſt flammula vitalis. Refert *Bonetus in Sepulch. p. 1626.* quod in Italia verberibus ad necem usque cædantur quidam, quos quartâ demum die & absque notis mortis extrinſecis perire volunt nefarii; idque ſequ. modô: Utuntur, inquit, ſacculis in tucetorum aut hillarum formam effictis, arena refertis, quibus innumerum artus & truncum repetitis ictibus feriunt, certo dimenſo, eô modô exceptus vix dolorem aliquem percipit, ſed liberatus, laſſitudinis ſenſum percipit, eaque die & poſtera ὀρθοστάδιος eſt, tertia fit Clinicus & quarta extinguitur: Quod ſi fiat, procul dubio ſanguinis extravaſationi tribuendum venit, quando crebris ejusmodi ictibus inſtrumentô elaſticô inductis, non tàm cutis, quam viſcerum interiorum venulæ rumpuntur, indeque ſanguinis circulus prorſus turbatur. Novi quidem, quod graviores Regionis Epigaſtricæ &

Hypo-

Hypochondriorum percussiones etiam citra rupturam aliquam vel hæmorrhagiam mortem intulerint subitaneam, quatenus vehementi concussione septum nervosum & nervi Hypochondriorum compressi & irritati in spasmos rediguntur, per quos Respiratio subitò intercipitur, & si aliquantisper durat, hominem è vivis tollit, uti videre est apud *Bohn. de Lethal. Vulner.* Ejusdem tamen mortis in nostra nullum reperire potuimus indicium.

§. XX.

Sed nunc etiam disquirendum erat, quibus signis ejusmodi ruptura Lienis, etiamsi non semper adeò enormis, & in vivis adhuc cognosci possit, ut Cura, si quæ locum habeat, eò citius & tutius administrari queat: Ea verò, uti in aliis si non infallibiliter, satis tamen probabiliter colligi poterunt ex Antecedentibus, Concomitantibus & consequentibus: Requiritur sanè ad rupturam gravis aliqua contusio vel percussio quocunque etiam instrumento & in ipsa regione Lienis; Cujus deinde suspicionem auget, si latere minus vestito & aperto, vel etiam inclinato ictus recipitur, tanto enim gravius viscus tùm lædi necesse est: Ita Lienem in ipsa inspiratione hominis percussum eò magis rumpi credo, quò magis tùm temporis exteriora versus adigitur, & spiritibus turget. Si læsus adhuc vitâ & sensibus gaudet, indicabit insignem dolorem intimius à plaga perceptum: Et subsequenter statim virium lapsus, animi deliquia, sensus gravativus in inguinibus, fluctuatio sanguinis effusi, & quæ plura alia à Medico perito oppidò discernenda.

§. XXI.

Disquisitione potius dignum, utrum vulnera ejus-

 modi

modi Lienis lethalia eaq; simpliciter & absolutè talia sint? Negativam suadere possem, quod viscere hôc tanquam ignobiliori & ad vitam minus necessario, animal facile carere possit. Vidi aliquoties extirpationes Lienis ab *Excell. D. Vatero* Præceptore meo æternum colendô, in canibus felicissimè institutas, cujus & ego plus vice simplici experimenta feci absque jactura virium vel actionum quarumcunque, præter quod communiter alvus in iis non ritè succederet & excrementa sæpius pultacea, albescentia excernerent; proculdubio propter bilis inertiam quam in Liene potissimum præparari & in Hepate tantùm secerni jam tùm indicarunt *Malpighius, Glissonius, Bohnius & alii*; Et nos in canibus istis pallidam semper & aquosam deprehendimus. Talem excisionem Lienis etiam in homine succedere posse salva vita, præter Veteres, *Plinium Histor. Natur. L. 11. c. 37. Paracels. T. 3. part. 9. Leonbard. Fiorovantam, Roussetum & alios* etiam Recentiores perhibent, uti videre licet *in Ephem. Germ. Ann. 3. obs. 195. & ex iis apud Bonet. in Med. Septentr. P. 1. L. 3. Sect. 20. c. 12. it. P. 2. p. 489*; Quorum tamen fidem suspectam reddere conatur *Diemerbroekius, Highmorus, Conringius, Knoblochius & alii*, objicientes, nobilissimum visceris hujus usum, copiosissima & insignia vasa sanguinea, lymphatica, nervorum plexus, situm profundum, & arctiorem cum vicinis partibus connexionem.

§. XXII.

Nos uti extirpationem talem in Homine summè quidem periculosam & minus tutam esse concedimus facile, ita tamen non absolutè impossibilem judicamus, non tam exemplis, quàm rationibus persuasi; Eundem enim

enim in brutis nobilissimum usum, eadem vasa sanguinea, lymphatica & nervosa, easdemque ferè connexiones Lien habet, quem tamen nihilosecius iisdem eximi sine vitæ excidio posse, nullum amplius dubium; Propterea autem ab excisione eâque artificiali & providâ ad rupturam ejusmodi fortuitam & profundam non licebit concludere. Ibidem antecedunt curiosissimæ vasorum ligaturæ, separationes circumspectæ, aliæque cautelæ, quæ in rupturis ejusmodi profundis nullô modô locum invenire queunt, indeque citra omne dubium pro simpliciter & absolutè lethalibus reputanda. Non apparet, quomodo eô casu sanguinis extravasatio tàm subitanea impediri, vulnus consolidari, aut vasa solùm ligari, aliaque funesta symptomata præcaveri possint; Casu vulnerans Lienem, non præmeditatur certè ligaturam vasorum præparatoriam, neque ab adstantibus ipsis Chirurgis præstari poterit. Ideò omnium vasorum & ramorum sanguineorum eximiorum, Arteriæ magnæ, venæ cavæ, venæ portæ ipsarumque ramorum, Splenici, Hepatici, Mesenterici, Cœliacorum, Iliacorum, Emulgentium & similium vulnera simpliciter & absolutè lethalia sunt; cum vasa hæc ima corporis occupent, ac profluentem proinde ex ipsorum vulnere sanguinem inhibere nec artis, nec manus dexteritas, nec doctum sufficiat consilium: Multò magis si ejusmodi vasa in ipsis visceribus simul vulnerantur. Nullibi *Galenus* vel alii aliàs Curiosi Observatores abscissum vel solùm graviter sauciatum Hepatis lobum sanatum fuisse docent: Ille qui jaculô immissô vulnerabatur, prius quam concio dimitteretur, vel ubi forum adhuc frequens erat moriebatur apud *Hippocratem 5.*

 Epidem.

Epidem. Th. 61. Portiuncula procul dubio minima Hepatis fuit abſciſſa, quam feliciter ſanatam obſervavit *Fabr. Hildanus in Helvetio*, qui tamen paulo poſt febre continuâ correptus interiit; Ubi verò jecinoris, Portæ i. e. Vaſa majora percuſſa ſunt, impoſſibile eſt ægrum ſervari poſſe, cum ſanguis ob loci incommoditatem nec ſiſti, nec vulnus ob læſionum complicationem tractari queat debitè, nihilque propterea reſiſtat, quàm ut præter remedia applicandi impoſſibilitatem, vomitus ac dejectiones cruentas, deperditis cum ſanguine viribus, ipſa brevi exſpiret anima, uti loquitur *Latinus Hippocrates Celſus.* Idem prorſus judicium erit de vulneribus Lienis, Hepati quoad ſubſtantiam, ſtructuram & functiones prorſus analogi, cujus quidem rariores extant obſervationes.

§. XXIII.

Dixi verò notanter, quod præſens Lienis ruptura propter vaſorum ſanguineorum & his continuatarum cellularum læſionem, indeque funeſtas & incompeſcibiles hæmorrhagias æque ac in Hepate & aliis viſceribus ſimpliciter & abſolutè lethalis fuerit; Aliàs nullum eſt dubium, quod etiam hujus viſceris vulnera interdum ſolùm per accidens vel utplurimum lethalia aut ſolùm inſanabilia ſint; Fieri enim poteſt, ut Lien ſolùm ſuperficietenus citra vaſorum vel veſicularum majorum læſiones vulneretur, ubi certè non ſemper vitam periclitari conſtat; quale forſan illud Lienis vulnus in Milite fuit, quod tàm feliciter curabat *Carpus,* cujus curandi rationem quoque expoſuit *Foreſtus L. 6. Obſervat. Chirurg. Obſ. 6.* Hâc ratione etiam Hepatis portiunculam prorſus abſciſſam ſanatam fuiſſe obſervavimus antea, unde

non

non ineptè *Glissonius Anat. Hepat. c. 9. Vulnera, inquit, si cæsim infligantur, vix fieri potest, quin vasa lædantur; sin punctim fiant, poterunt vasa fortuitò evadere*: Sunt quidem necessario vulnera illa mortifera, maximè quæ vasa pariter & parenchyma (potius vesiculas) discindunt, illa tamen periculô quoque haud carent, à quibus parenchyma solùm læditur, sanguis enim ad ea loca affluens impurus est & bili commixtus, nec facilè evacuari potest; Vel si id contingat, partes tamen ab invicem disjunctæ, (friabiles cum sint, glutineque illô careant, quô aliæ partes denuò facile coalescunt) ægrè admodùm consolidantur. Omnes ergo contusiones, rupturæ & vulnera Lienis uti & Hepatis viscerum analogorum sunt periculosa plus minus, vel lethalia prorsus, quale nostrum fuit.

§. XXIV.

Pro diversitate harum circumstantiarum etiam eventus erit varius. Si nudæ contusiones absque ruptura vasculi vel vesiculæ sanguinis & reliquorum humorum transitus erit difficilior, vel prorsus impeditus, unde necessario stagnatio sanguinis, inflammatio, Febris, ejusdem symptomata præcipuè tussis & Vomitus; vel si longius protrahitur, erosio vesicularum à stagnante sero & sanguine indeque ulceratio sequuntur, & spes omnis conclamata: Sin verò contingat ut in subjectis Phlegmaticis, Melancholicis glandulæ magis comprimantur etiam citra inflammationem, restitabit serum & sanguis, unde viscus successivè indurescit, & nisi resolvatur prudenter, in Cachexiam, Atrophiam, & Hydropem incurabilem desinit. Ubi simul tunicæ & vascula exiliora læduntur, sanguis & lympha necessario exstil-

lant, & nisi Artis naturæque ope consolidetur statim vulnus, non solùm visceris ipsius, sed etiam vicinarum partium, imò inguinum, quô decumbit ichor putrescens, corruptionem insanabilem, & ex hac oriunda symptomata innumera relinquunt; Ruptis verò vasorum propaginibus insignioribus non potest non, quin sanguis ubivis confertim erumpat, atque subactis adeò omnibus spiritibus inter Lipothymias subitò extinguatur læsus, uti miseræ nostræ contigisse observavimus.

§. XXV.

His omnibus suppositis & cognitis judicare qvoq; facile erit de tempore eventus. In simpliciter lethalibus enim vita communiter vix ad aliquot horas conservari potest, rarius aliquot dies supervivunt, quod tamen non impossibilè si forsan vulneris labia angustiora sint, aut casu, vel quocunque adminiculo subsideant, & extravasatio sanvinis aliquantisper supprimatur. Ita vulnera ipsius cordis ventriculos penetrantia nihilo secius vitam aliquamdiu superstitem esse sinunt. *Tulpius Obs. L. II. c. 8.* habet exemplum occisi cujusdam, qui biduum vixit post evidens vulnus inflictum cordi, diaphragmati, ventriculo & Hepati: *Bonetus* quendam, cui quaternis ex bombarda globulis quidam medium Cor trajecerat, ad quintum diem supervixisse vidit, uti refert in Sepulchret. p. 1609. Alium, cui cordis ventriculus dexter cultro transfossus, non solùm ex suburbio pedibus domum, sed etiam per quinq; dies vixisse refert *Thom. Bartholinus Histor. 77. Cent. 1.* Sed quod magis mireris: Alios æque gravissimè vulnerato & lacerato corde ad septum, nonum, imò decimum septimum diem protraxisse testatur *Bonet l. c.:* Cum tamen creditum aliàs sem-

ſemper fuerit, non poſſe quenquam vulneratis cordis ventriculis ad unius horulæ momentum vitam producere, quod etiam abſolutæ veritatis eſſet, niſi ſangvinis, tanquam vitæ fontis, effuſio quocunq; adminiculo interdum coërceretur; Sed in iſtis exemplis modò anguſtia vel obliquitas vulneris, modò pericardium adhærens, modò grumi ſanguinis interpoſiti, modò alia moram quandam ejusdem fecerunt, uti ex obſervationibus iſtis colligere licet. Idem fieri poteſt circa Lienis vulnera licet abſolutè lethalia. Cor quidem vulneratum propter muſculoſam ſubſtantiam promptius ac Lien ſe contrahere, ſed è contrario continuis etiam motibus periſtalticis vulnus rurſus dilatare poteſt. Reliquæ verò minus lethales læſiones non habent certos terminos, ſed pro diverſitate vulnerum & ſymptomatum complicatorum modò citiùs, modò tardius terminantur.

§. XXVI.

Progredimur igitur ad curam, ſi quæ locum in aliis invenire poſſit, legitimè & ex Artis fundamentis adminiſtrandam. Hæc enim requirunt, ut contuſio vel ruptura quantum fieri poteſt citò conſolidetur, ſanguis jam tùm extravaſatus ritè evacuetur, ſtagnans in viſcere reſolvatur, extravaſatio ulterior aliaque ſymptomata graviora impediantur & vires conſerventur; Id quomodo & quibus è tribus fontibus petitis remediis impetrari poſſit & debeat, nunc videbimus.

§. XXVII.

Qvoniam verò affectus noſter ad ſolutiones continui & vulnera ſpectat, prima & præcipua remedia ſuppeditabit etiam Chirurgia & inter ea Venæ ſectionem remedium omninò generoſisſimum & efficacisſimum

in

na. Quoniam verò hæc latissimè patent, & sub se non solum adstringentia, sed etiam sanguinis balsamum restituentia, grumescentiæ ejusdem & putredini resistentia comprehendunt. Præ reliqvis omnibus primum opus est adstringentibus, sive terreis, sive balsamicis, mucilaginosis, austeris, acidis, opiatis, vel ex his mistis, quibus vascula læsa citò constringantur, contrahantur & sanguis ipse inspissetur quodammodò, ne tantô impetu ad partem affectam ruere queat, quousque vulnera seu rupturæ coalescant. Præstabunt id, (nisi læsio prorsus incurabilis fuerit) feliciter satis è vegetabilibus: *Radices* Tormentillæ, Bistortæ, Symphiti, Aristolochiæ rotundæ, *Herbæ* Millefolii, Alchimillæ, Sanniculæ, Ulmariæ, Vincæ per vincæ, Bursæ Pastoris, Heder. Terrestris, Fol. Quercus, Myrti. *Flores* Hyperici, Rosarum, Papav. erratici. *Succi, Resinæ & Gummata selectiora*, Thus, Mastiche, sanguis draconis, Tragacanthum, Opium. *Ex animalibus* C.C. ustum, Spodium, albumen ovi in sole exsiccatum. Et tandem è Mineralibus, Lapis Hæmatitis, Bolus armena, Terra sigillata, Catechu, Crocus Martis adstringens, Terra vitrioli dulcis ac tandem pulvis teredinum, qui nunquam me fefellit. O, sarcocolla &c. è quibus jam tùm composita egregia extant e. g. Pulveres Styptici, Anodyni, ftegnoticus Guttmanni, sperniola Crollii, Tragæa Granorum Actes, Essentiæ vulnerariæ, Liquores styptici & similia; Vel pro lubitu & circumstantiis ex tempore nova parari possunt, *Dolæus in Encyclopædia Chirurgica p. 760.* commendat mirificè Tincturam suam stypticam ex Oleo Martis, Tinctura Catechu, Anodyna & Spiritu Vini, quem videre licet.

§. XXI.

§. XXXI.

Quod si vulnus simul extrinsecum ad Lienem usque pertingat, effectum istorum remediorum internorum feliciorem reddere poterunt extrinsecus applicata styptica: Commendantur valdè à recentioribus Practicis Spiritus Vini in quibuscunque hæmorrhagiis sistendis, si vulneri per siphonem injectus, vel quocunque modô applicatus; procul dubiô, quia sanguini immediatè applicatus partes ejus serosas digerendo magis excoquit quasi & inspissat non solùm, sed etiam fibras vasorum exsiccat & constringit; Gaudet enim partibus Salino-sulphureis vel balsamicis cum energia exsiccantibus; unde etiam non tantum phlegmaticum, quàm rectificatissimum spiritum eumque camphoratum eligendum esse judico, in moderata vel parca tàm quantitate adhibendum, ne copiâ suâ totam massam sanguinis vel spirituum in fervorem redigat. Ex eôdem fundamentô spiritus Terebinthinæ sanguini emisso recenti permistus, eundem in momento quasi coagulat, sine separatione seri, non ut ab acidis fieri solet in grumum friabilem, sed tenacem ac gummosam ferè massam; secedente paulo post ac supernatante fluido illo Oleoso propè omni: Aliàs etiam decocta è plantis vulnerariis & balsamicis, è Rad. consolidæ, Tormentillæ, Angelicæ, Bursa Pastoris, Floribus Hyperici, Mastiche, Myrrhâ, Aloe & Melle rosato, &c. pro injectionibus tepidis sufficere poterunt, uti in vulneribus Thoracis aliisque solenne. Blanckardus in Chirurgia etiam commendat calcem Vivam extrinsecus applicatam tanquam insigne Euporiston ad sistendum sanguinem &

bent, concentrant & ſtabiliunt, quô fine ferè ſufficiunt pulveres ſtyptici, abſorbentes, Bezoardici cum aquis, emulſionibus, conſervis aliisque vehiculis temperatioribus propinati.

§. XXXVII.

Alvi ſuppreſſio ne inflammationes vel ſtagnationes ſanguinis augeat, corrigitur prudenter Clyſteribus emollientibus & abſtergentibus; quos propterea omnibus vulneratis ſeriò commendat *Langius Miſcell. Curioſor.* Omiſſis præterea omnibus purgantibus & irritantibus ne ullô modô ſanguinis diſſolutio & commotio concitari poſſit. Pari ratione etiam reliquis ſymptomatibus pro diverſitate læſionum, Temperamentorum, Ætatum, aliarumque circumſtantiarum ſatisfaciendum.

§. XXXVIII.

Reſtaret ergo ſolùm Diætæ regimen prolixius adhuc perſequendum, niſi idem aliis vulneribus quoque eſſet commune. His enim præcipuè profundioribus, omnem aërem frigidum & inten-ſe calidum, potum generoſum & calidiorem, cibos acidos, acres, ſalſos pingues, Animi pathemata graviora & ſimilia nocere, notum eſt, quàm quod notiſſimum. Ideoque filum abrumpimus, & DEO pro conceſſis largiter viribus grates decernimus immortales.

COR-

CORROLARIA.

I.

AEris portio ſubtilior ſanguini communicatur, quia colorem acquirit alium ſanguis in vena pulmonali.

II.

Aer non refrigerat; ſed calefacit, hinc quò major eſt inſpiratio, uti in motu & exercitio, eò major adeſt calor.

III.

Pus non oritur ex præcipitatione ſanguinis beneficio acidi & alcali facta, ſed nihil aliud eſt, quam ſuccus nutritius oleoſus, ab acido ulceris fermento corruptus & albo imbutus colore, non ſecus ac oleum olivarum cum aceto vel ſolutione lithargyrii mixtum ac conquaſſatum album evadit.

IV.

IV.

Adstringentia & styptica, motumque sanguinis retardantia intempestivè adhibita, non rarò in ingens periculum ægros præcipitant & hæmorrhagiam largiorem efficiunt.

V.

Venæ sectio in Febribus malignis utilis est.

VI.

Quando sanguis abundat, & majus spatium affectat, si ordinariæ ejus evacuationes sunt suppressæ, si vires præsentes sunt, & atrocissimus dolor, ad partem dolentem affluxus, Venæ sectio sacra est anchora.

